

◆ WE THE PEOPLE ◆

ARE GREATER THAN FEAR

Politisk kunst

2

Kunsten som magthaverens propaganda

Kunst har som hovedregel et æstetisk sigte, således kunstneren forsøger at skabe noget smukt eller opsigtsvækkende nyt igennem sin stil, men kunst er et stærkt medie, der også kan anvendes politisk til at viderebringe et budskab. Ja faktisk vil mange hævde, at kunst altid er politisk, da kunst i større eller mindre grad forholder sig til samfundet og kan ses som et produkt heraf.

Konger og kejsere har igennem tiden brugt kunsten som medie til at manifestere deres magt i samfundet ved at få lavet store glorificerende portrætter og historiemalerier, der udadtil var en form for iscenesættende propaganda, eller ved at få opført overvældende kæmpesøjler, triumfbuer eller gravmæler, der skulle sikre dem evig berømmelse. Kunsten var i disse tilfælde underlagt regentens ønsker: kongens magt og prestige blev fremhævet, militære sejre gjort historiske og modstandere ydmyget. Ligeledes var det vigtigt at dokumentere regentfamiliens lange historie for at fremstille dens magt som ubestridelig. Kunsten var med andre ord under regentens kontrol og var med til at understøtte denne.

Den romerske kejser Augustus regerede Romerriget fra 27 f.Kr. til 14 e.Kr. efter sin adoptivfar Julius Cæsar og formåede i denne periode at tilegne sig den absolutte magt ved at fjerne sine politiske modstandere internt i riget og udadtil besejre eller slutte fred med rigets modstandere. Statuen af Augustus er hugget i marmor og er et eksempel på den romerske kejsers ambition om at ville fremhæve sin magt igennem kunsten. Den ca. to meter høje skulptur viser Augustus i forstørret skala og har været placeret på en sokkel, således at beskueren har betragtet skulpturen i frøperspektiv.

Augustus står i en kontrapoststilling med vægten på sit strakte højre ben, mens hans venstre ben er let bøjet. Virkningen af kontrapoststillingen er, at skulpturen virker realistisk og mindre statisk, end hvis vægten var fordelt ligeligt på begge ben. Augustus er ikklædt en

Statue af Augustus
fra Prima porta,
1. århundrede e.Kr.,
marmor, 203 cm høj,
Vatikanmuseet, Rom

imperatorrustning med indgraverede fortællinger om sine militære sejre, mejslet i relief. Om hoften har han et klæde, hvis mere ru overflade står i kontrast til hans glatte hud. Ved hans fod er en putti (:battet barnefigur med vinger) placeret, der understøtter iscenesættelsen af den ungdommelige og stærke Augustus som en slags gud, hvilket han også blev udnævnt til efter sin død. Augustus holder i sin venstre hånd en lanse, mens han med sin udstrakte højre arm og pegefinger befaler og herved skaber den civiliserede romerske verden omkring ham.

Enevældens magtportrætter

Enevældens konger i 1600-tallet og 1700-tallet brugte store summer på malerier og skulpturer af sig selv til at fremhæve deres ubestridte magt og prestige i samfundet. Den franske enevældige konge Ludvig den 14. havde således flere hofmalere ansat, hvis job det var at lave forskønnende og imponerende malerier af ham. Ludvig den 14., også kaldet Solkongen, brugte aktivt kunsten til at skabe det image, at alt menneskeskabt og naturligt var centreret om ham og hans hof ved slottet Versailles.

På Hyacinthe Rigauds (1659-1743) imponerende store maleri af Ludvig den 14. ses den ophøjede konge i et helfigursportræt med sin højre hånd på hersker-

*Hyacinthe Rigaud:
Ludvig den 14. i
kongeligt kostume,
1701, olie på lærred,
219 × 240 cm,
Louvre*

Eugene Delacroix:
Friheden fører folket,
1830, olie på lærred,
260 × 325 cm,
Louvre, Paris

staven og den venstre ved sin hofte. Ligeledes er kongen udstyret med en kostbar hermelinskåbe med den kongelige fleur-de-lis (:fransk lilje), kongekrone, sværd og moderigtige sko og strømper. Ludvig den 14. er omgivet af en søjle, draperier og tapeter, der iscenesætter kongens fremtoning, rigdom og ubestridelige magt. Kongens positur i trekvartprofil viser en vis distance til beskueren, hvor rangordenen tydeliggøres ved, at kongen dels står et trin højere end beskueren, og dels ser skråt tilbage mod beskueren. Således lades man som betragter ikke i tvivl om, at ingen er kongens ligemand. Det er lykkedes Rigaud at skabe et magtfuldt herskerportræt, hvor hver detalje er iscenesat, men den kunstneriske frihed har til gengæld været yderst begrænset, da det pga. censuren var strafbart at ytre sig kritisk over for kongen.

Folkets revolution og fællesskabets kunst

Anden halvdel af 1700-tallet var en brydningstid, hvor oplysningstidens kritik af religion og de eksisterende magthierarkier udløste krav om folkestyre, lige rettigheder og ytringsfrihed. Ytringsfriheden skulle gælde også for kunstneren, der således ikke længere var underlagt en konges eller kejsers censur, gunst og bestillinger, men i større grad selv kunne bestemme, hvad han ville male. Kunstnerens selvstændige og frie rolle, også kaldet autonomi, har siden da været betragtet som et tegn på et velfungerende folkestyre.

Da der i 1830 udbrød revolution i Paris' gader, svor kunstneren Eugene Delacroix (1798-1863), at han ville være revolutionens maler. Revolutionen i Frankrig udsprang af folkets krav om større lighed og frihed i samfundet og borgernes oprør mod kongens og adelens magt. I Paris' gader kæmpede ca. 8000 mænd, kvinder

og børn mod kongens soldater, hvoraf mange deserterede, da de reelt støttede pariserne mere end kongen. Efter en række blodige kampe vandt de revolutionære kontrollen over Paris, kongen måtte abdicere, og den nye konge sværge troskab mod borgernes krav: trykkefrihed, demokratiske valg og medbestemmelse for den borgerlige del af befolkningen.

Delacroixs verdenskendte maleri "Friheden fører folket" viser revolutionens kamp i Paris' gader. Centralt på maleriet ses en fremadstormende kvinde med blottet bryst, mens hun med højre arm stolt løfter trikoloren mod himlen og i venstre hånd bærer en riffel. Kvinden, hvis ansigt er afbildet i profil, er på vej over en barrikade og er derfor placeret højere end de parisere, hun fører fremad. Hun er den legemliggjorte frihed – og altså en personificering mere end en reel figur. Yderst til venstre ses en mand med sabel og hat, som repræsenterer arbejderklassen, mens manden med den høje hat og sorte jakke repræsenterer borgerskabet. På kvindens venstre side er en dreng med to pistoler, mens en såret pariser ligger for fødderne af kvinden og ser beundrende op mod hende. I forgrunden ligger tre døde kongelige soldater, hvoraf den ene er delvist afklædt, hvilket understreger krigens brutalitet. Lyset er symbolsk fokuseret omkring kvinden og trikoloren, som havde været forbudt af kongen, i kontrast til den mørke forgrund med kongens døde soldater.

Værkets malemåde, perspektiv og komposition, understreger de væsentlige figurer og dramatiserer begivenheden, mens baggrunden fremstår diffus ved, at skyer og geværrøg kun løst er malet op. Delacroixs idealisering af revolutionen samlet under en symbolsk kvindelig leder er et stærkt politisk og propagandistisk værk, der hylder det nationale fællesskab blandt samfundets brede lag af arbejdere og borgere og heroiserer deres kamp for frihed og rettigheder.

Delacroixs værk "Friheden fører folket" dannede udgangspunkt for den danske maler Peter Carlsens (1955-) værk "Danmark" fra 2009. Her er den heroiske kvinde udskiftet med et selvportræt af kunstneren Peter Carlsen selv iført tropehjelms. I den ene hånd holder han Dannebrog og i den anden en pose fra Superbrugsen, mens han står på en stabel grå fortovsfliser. Scenariet i baggrunden er det indre København, og rundt om Carlsen er flere figurer placeret: en overvægtig mand på plastikstolen, en roligan, en gris, en golfspiller, pizzabakker, en sovende dranker og en blond kvinde i bikini – alle stereotyper, som Carlsen anvender som en sarkastisk kommentar til danskerne og danskheden. Hvor Delacroixs værk var en helhjertet tilslutning til revolutionens idealer, er Peter Carlsens værk en klar distancering til og en satirisk skildring af det danske samfund og den danske selvforståelse anno 2009.

Foruden en kritik af slappe danske værdier og af forbrugersamfundet rummer værket en politisk kritik ved at den daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen er afbildet med rød maling hældt ud over sig. I 2003 havde den danske regering kontroversielt besluttet, at det danske militær skulle deltage i krigen i Irak, hvilket fik en politisk aktivist til at hælde rød maling over statsministeren. At Carlsen har valgt at male Anders Fogh Rasmussen efter hændelsen er et politisk udsagn, som han fulgte op på med udtalelsen: "*Hvad går vi til kamp for i Danmark i dag? Vi kæmper for vores frihed til at forbruge. Vi går i krig for at sørge for, at Irak sender olien den rigtige vej*". Carlsens værk viser dermed den moderne kunstners frie rolle som meningsdanner og kunstens gennemslagskraft i den offentlige debat.

Peter Carlsen:
 Danmark, 2009, olie
 på lærred, 270 × 325
 cm. Privateje

Det 20. århundredes politiske kunst

I det 20. århundrede har kunsten og dens indhold været en politisk kampplads. De to verdenskrige, den russiske revolution, den spanske borgerkrig og den kolde krig var nogle af de store begivenheder, som i høj grad påvirkede samfundet og kunstnerne. Ideologier som liberalisme, kommunisme, fascisme og nazisme fik stor indvirkning på, hvordan man i de enkelte lande forsøger at skabe et moderne samfund.

I England og USA produceres under 1. verdenskrig rekrutteringsplakater, der skulle få frivillige til at melde sig til hæren og kæmpe for fædrelandet i skyttegravene. Plakaten af "Uncle Sam", personificeringen af USA, henvender sig i billede og tekst meget direkte til beskueren, ligesom farvesymbolikken er patriotisk og umiskendeligt amerikansk. Plakaten opfordrer unge mænd til at handle og lade sig hverve til hæren, men den tager ikke fat på spørgsmålet om, hvorfor man skal drage i krig.

Ikke kun i det vestlige demokratis tjeneste, men især i de totalitære regimer udvikledes propagandakunsten i det 20. århundrede, oftest i form af en plakat, der idealiserede lederen og folkeføreren. På plakaten på næste side af kommunistlederen i Kina frem til 1976, Mao Zedong (1935-76) fremstilles han som folkets mand, der udviser lederskab, tolerance og venlighed og som til gengæld er vellidt af den brede befolkning. Maos størrelse er desuden fremhævet i forhold til den anonyme folkegruppe, da lederens betydning er i centrum, og han er placeret i himlen med lyset bag sig som en slags gud eller landsfader, der fra sin ophøjede plads våger over sit folk. Fælles for de totalitære regimers plakater er, at kunsten bruges til at

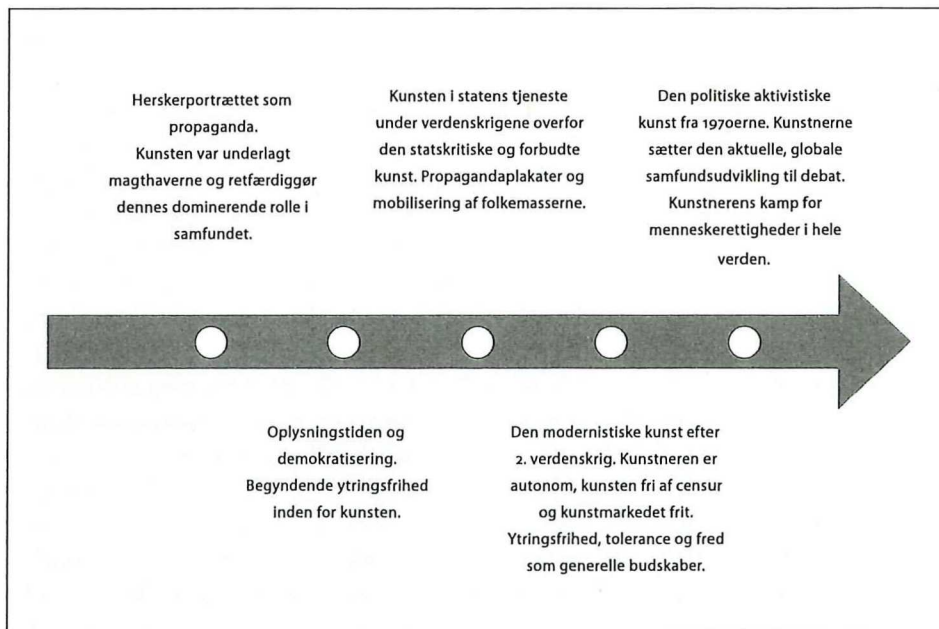
T.v.: J.M. Flagg:
*Uncle Sam wants
 you for the U.S.
 Army, plakat, 1917,
 National Museum of
 American History.*
 T.h.: Plakat fra
 kulturrevolutionen i
 Kina, 1966

udtrykke en utvetydig og letforståelig visuel hyldest til lederen, og at samfundet er holdt sammen af en orden og et samarbejde under lederen i kampen for en fælles fremtid.

Den politiske kunst i krigstid og i de totalitære regimer var altså underlagt statssmydighedernes ønske om at skabe en virkningsfuld propaganda, hvilket betød, at kunstens sandhedsværdi og kunstnerens egne holdninger og frihed var underordnet, for ikke at sige direkte uønsket. Ligeledes opstillede man i diktaturerne retningslinjer for, hvad der var god kunst, og hvad der var samfundsskadelig og forbudt kunst – særlig blev samfundsdebatte og moderne kunst, der ikke var realistisk, anset som et problem, og Hitler gennemførte f.eks. udrensninger blandt de kunstnere, der i regimets øjne producerede såkaldt "entartet" (: dvs udartet) kunst.

*Tidslinje over
 udviklingen for
 politisk kunst i de
 vestlige lande*

Pablo Picasso:
Guernica, 1937, olie
på lærred, 349 × 776
cm, Museo Reina
Sofia, Madrid

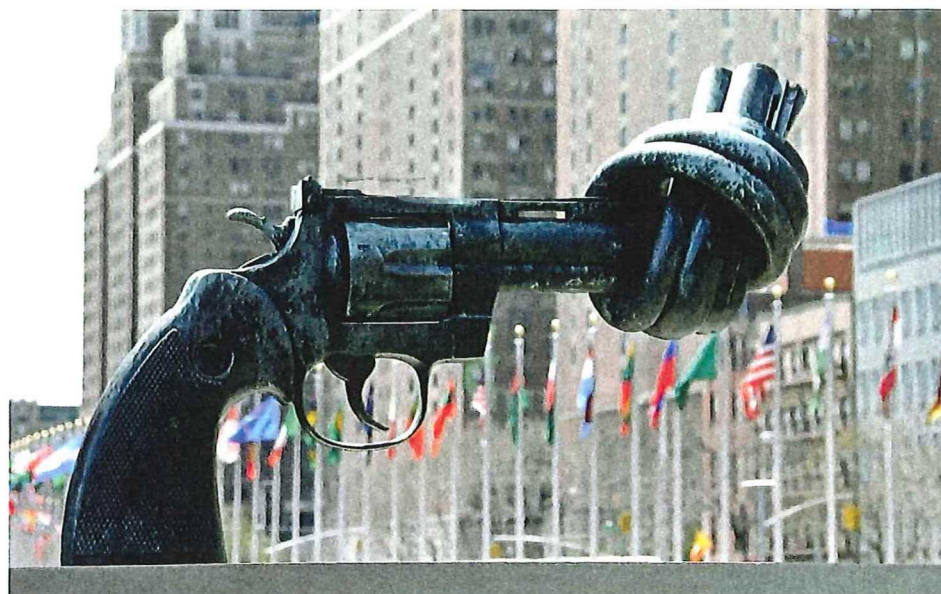
Modernisternes kamp for fred

Den modernistiske kunst, der havde udviklet sig fra starten af 1900-tallet fik sit gennembrud efter anden verdenskrig. Fælles for mange af de modernistiske kunstnere var kampen for fred, menneskerettigheder og ytringsfrihed i verden, selv om det ikke nødvendigvis var temaer, der fremgik direkte i deres kunst. En af de kunstnere, der igennem sin kunst arbejdede for verdensfreden, var den spanske maler Pablo Picasso (1881-1973). Picasso havde forud for verdensudstillingen i Paris i juli 1937 fået til opgave af den republikanske regering at udsmykke den spanske pavillon. Spanien var på dette tidspunkt hærget af en borgerkrig, hvor den socialistiske og republikanske regering kæmpede imod general Franco, der blev støttet af Hitler. Som led i terroriseringen af befolkningen, så den ville opgive kampen mod Franco, blev den baskiske landsby Guernica den 26. april 1937 sønderbombet af tyske fly. Hændelsen var især chokerende, fordi Guernica ikke havde nogen militær betydning, og at næsten alle ofrene var civile.

Maleriet "Guernica" viser i abstrakt form rædslerne og døden i byen under bombeangrebet, mens angriberne ikke er synlige. I venstre side ses en kvinde, der begræder sit døde barn, mens en tyr i kubistisk stil ser på. I forgrunden ligger en død og sønderdelt mand med et brækket sværd i hånden, mens en hest med åben mund og et øje med pupil som en glødepære ser tilbage mod beskueren. Fra højre rækker en arm ind med en lampe, mens to kvindefigurer, hvor den ene af dem mælet som en ånd, nærmer sig midten. I højre side er der i lighed med venstre side en skrigende kvinde, der rækker armene op i desperation, idet hun er fanget i brændende bygning.

"Guernica" er en allegorisk skildring af den dramatiske bombning af landsbyen, hvor de lidende og skræmte figurer er overladt til deres skæbne. Værket viser Picassos evne til at tegne med malingen og hans fulde udnyttelse af de monokrome farver til det enorme værk. Billedets abstraktion, opbrudte komposition og mangel på dybde gør, at værket fremstår som et generelt symbol på det ødelæggende og skræmmende ved krig, ligesom det fortæller om massakrerne under den spanske borgerkrig. De anonyme og lidende figurer bliver symboler på den død og meningsløshed, som krig resulterer i, og som ligger langt fra den klassiske glorificering af den retfærdige kamp som i "Friheden fører folket" af Delacroix. "Guernica" er Picassos mest kendte værk, idet det har en universel betydning for menneskeheden.

Carl Frederik
Reuterswäld:
Non-Violence,
1988, bronze, FN-
bygningen, New York

Efter en årrække på Museum of Modern Art i New York blev billedet efter Francos død i 1975 udleveret til Spanien. Billedets berømmelse førte også til, at man i 1955 udførte et billedtæppe som kopi af "Guernica" til FNs hovedkontor i New York som symbol på organisationens kamp for fred i verden.

Modernismen er en fællesbetegnelse for en lang række stilretninger som f.eks. ekspressionisme, surrealisme og kubisme, men fælles for dem er, at stilretningerne benytter sig af et billedsprog, der er mere abstrakt og symbolsk end de mere realistiske stilretninger fra 1800-tallet. Netop symbolikken er da også tydelig og letforståelig i den svenske kunstner Carl Frederik Reuterswälds (1934-2016) skulptur "Nonviolence". Reuterswäld skabte skulpturen efter, at hans ven John Lennon, der var forsanger i bandet The Beatles, blev skudt foran sit hjem i New York i 1980. John Lennon havde i kraft af sin status som verdenskendt musiker sammen med sin kone Yoko Ono appelleret til at skabe en fredeligere verden bl.a. igennem sangen "Imagine".

Reuterswälds bronzeskulptur understøtter Lennons og Onos budskab ved, at løbet på den store Colt pistol er bundet som en knude. Colt pistolen var en af de mest udbredte amerikanske pistoler i det vilde vesten, og bl.a. derfor har den haft en ikonisk status, idet den markerer amerikanernes ret til at forsvare sig selv. Det nidkære forhold til pistolen demonterer Reuterswälds skulptur. Pistolens hårde metalløb er bundet, som var den lavet af et blødt materiale, og pistolen er derfor ubrugelig. Skulpturens monumentale størrelse understreger yderligere budskabet om, at vejen til fred er at sætte en effektiv stopper for krig og vold. I 1988 blev skulpturen "Nonviolence" opstillet foran FN bygningen i New York, hvor placeringen både refererer til John Lennons dødssted og til FNs rolle som en international, fredsbevarende organisation.

Bjørn Nørgaard:
Hesteofringen, 1970,
stillfoto fra film

Kunsten som offentligt debatforum

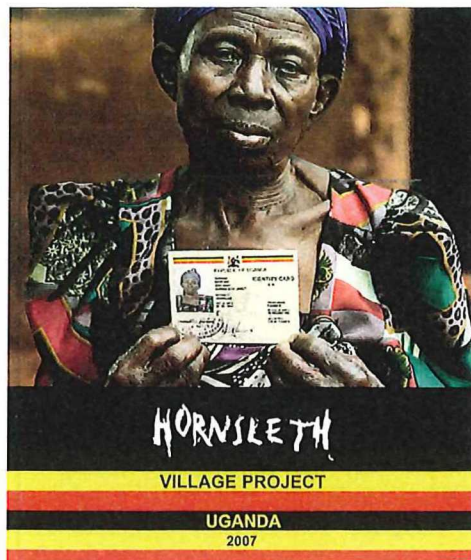
I 1970erne opstod der i USA og Europa en ny form for aktivistisk kunst, der modsat 30ernes propagandistiske plakater ikke påtvang beskueren en holdning, men satte fokus på samfundsproblematikker som feminisme, racisme, undertrykkelse, fattigdom i ulande mv., og hvor kunsten blev udgangspunktet for debat. Kunstnerne ønskede at blande sig, at intervenere, i deres omverden, og de gjorde derved kunsten til et protestmiddel mod de uretfærdigheder, som de følte blev overset. Da det ofte kan være svært at trænge igennem i medierne og nå ud til befolkningen, er provokationen et middel til at få opmærksomhed om sagen, men samtidig er der også en risiko for at kunstens budskab misforstås, og at kunstværket vækker forargelse hos den del af befolkningen, som kunstnerne ønsker at nå.

Dette gjorde sig gældende med Bjørn Nørgaards (1947-) rituelle slagtning af hesten Tulle på en snedækket mark i 1970. "Hesteofringen" var en happening, hvor kunstneren parterede en gammel hest, som kort tid forinden var blevet aflivet af en dyrlæge, og happeningen blev fastholdt gennem fotos og film. Budskabet med "Hesteofringen" var en protest mod Vietnamkrigen og de mange ofre, krigen bragte, men det var ikke dette budskab, som blev diskuteret efterfølgende i medierne. Snarere var mange forargede over Nørgaards aflivning og partering af et dyr i forbindelse med et kunstværk, og at man kunne kalde dette for kunst.

I lighed med "Hesteslagtningen" skabte den danske kunstner Kristian von Hornsleth (1963-) i 2006 furore, da han ønskede at rette fokus på den store ulighed, der eksisterer mellem rige og fattige i verden. Kristian von Hornsleth viste dette igennem sin happening, hvor han købte navnet på en landsby i Uganda og omdøbte den til "The Hornsleth Village" under sloganet "We want to help you, but we want to own you". Endvidere gik 100 af indbyggerne i landsbyen med til at tage efternavnet von Hornsleth i bytte for en gris eller en ged. De 100 dyr ville efter planen have formeret sig til 5000 i løbet af 5 år.

Kunstværket vakte forargelse på politisk plan i Uganda, hvor en minister kaldte

Kristian von Hornsleth: "We want to help you, but we want to own you." Foto af bogforside 2006

kunstneren for undertrykkende, mens indbyggerne i landsbyen var glade for deres bytte, der betød en enorm forbedring af deres levevilkår. Den kunstneriske happening kan ses som en direkte ulandshjælp, men den blev af mange i Danmark alligevel betragtet som grænseoverskridende og provokerende, da værket mindede om menneskehandel eller udnyttelse af fattige, selvom alle frivilligt havde indvilget i at deltage i projektet. Set i lyset af værkerne af Nørgaard og von Hornsleth har svært ved at trænge igennem i medierne, hvor underholdning, sport og vejr fylder mere og mere, og når kunsten får

nyhedsdækning, går pointerne med værkerne ofte tabt. Spørgsmålet er i hovedsagen, om kunst i dag kan nå en bredere befolkning og få flere til at reflektere over aktuelle samfundsforhold, og om den kan have en indflydelse på politikernes beslutninger.

Kampen for ytringsfrihed og humanitet i Kina og i verden

Kina er verdens folkerigeste land, og produktionen af kunst har dybe rødder i landet. Efter at Kina blev kommunistisk under Mao i 1949 har kunsten dog været underlagt en streng censur. Særligt er samfundskritisk kunst bandlyst, og straffen for at udtrykke sig kritisk over for det politiske styre i Beijing er bl.a. bøder, husarrest, chikane, fængsel eller deportation. Kunstnernes mangel på frihed i Kina står derfor endnu i dag i stærk kontrast til den vestlige kulturs tradition efter anden verdenskrig for at fremhæve individuelle rettigheder og ytringsfrihed, såvel i livet i almindelighed som i kunsten i særdeleshed.

En af de mest fremtrædende kinesiske kunstnere, der pga. sin kunst flere gange har været udsat for de kinesiske myndigheders censur og straf er Ai Weiwei (1957-). Igennem hele sin kunstnerkarriere har han skabt foto-, video- og installationskunstværker, hvis primære formål har været at udforme en kunstnerisk kritik af det kommunistiske styre, og som har medført, at han i flere år har været i husarrest og fængsel, har fået flere kunstværker konfiskeret, har været udsat for politivold og i en lang periode har fået inddraget sit pas. Alt dette viser, hvor stor en torn i øjet Ai Weiwei er på den kinesiske regering, som igennem årene forgæves har forsøgt at stoppe hans kunstneriske virke og hans udtalelser på de sociale medier.

I 2009 skabte Ai Weiwei værket "Remembering" på facaden af Haus der Kunst i München. Værket bestod af 9000 skolerygsække i fem forskellige farver, som kinesiske skolebørn typisk anvender. Værkets titel "Remembering" refererer til en tragisk ulykke, hvor 5000 skolebørn døde, da en sjusket bygget skole kollapsede under et jordskælv i Kina i 2008. Tragedien blev af de kinesiske myndigheder

dysset ned, da affæren også handlede om politisk korrupsion i forbindelse med opførelsen af skolen. Værkets titel har derved et utvetydigt budskab: hvad den kinesiske regering ønsker, at vi skal glemme, ønsker kunstneren, at vi skal huske. Samlet udgør rygsækkene med kinesiske tegn ordene "I syv år levede hun lykkeligt på denne jord", som en mor til et dødt barn udtalte kort efter tragedien om den datter, hun mistede ved ulykken. Ai Weiweis værk rummer et klart budskab imod den undertrykkende og korrupte kinesiske regering og mere generelt en protest imod systemernes tendens til at overse mennesker. Ai Weiweis værker viser, hvor flydende grænsen mellem kunst og politisk aktivisme er blevet i moderne tid, og hvor aktuelle samfundsproblematikker sættes til debat igennem kunsten.

Ai Weiwei anvendte en lignende arbejdsmetode, da han i 3 måneder i 2017 på Charlottenborg i København udstillede 3500 redningsveste i bygningens vinduesåbninger. Redningsvestene er opsamlet af Ai Weiwei selv på den græske ø Lesbos, hvor mange bådflugtninge fra mellemøsten søger hen i håbet om en bedre fremtid i Europa. Den politiske agenda er i værket "Soleil Levant" om den humanitære flygtningekrise umiddelbart underspillet, indtil man ligesom ved "Remembering" finder ud af, hvad værket består af og hvilken historie, der ligger bag det. Titlen "Soleil Levant" refererer til et berømt maleri med samme titel fra 1874 af den franske impressionist Claude Monet, der forestiller en båd på vandet, mens solen står op. Der er dog en klar modsætning mellem de to værker omkring, hvilken rolle kunsten spiller i samfundet.

Værket blev indviet på FNs flygtningedag den 20. juni 2017 og var derfor med

Ai Weiwei:
Remembering, 9000
skolerygsække i
forskellige farver,
10 x 100 m, Haus
der Kunst, München,
2009

Ai Weiwei: Soleil
Levant, 2017,
redningsveste i
forskellige farver,
Charlottenborg,
København

til at rette fokus mod den internationale flygtningekrise, hvor tusinder af mennesker er døde i forsøget på at krydse Middelhavet på vej mod en bedre tilværelse i Europa. Værket rammer på samme måde også ned i den aktuelle politiske debat i Danmark og Europa, hvor netop flygtningekrisen, og hvordan de europæiske lande skal reagere på den, deler *venstre-* og *højrefløjen*. Ai Weiweis værker fokuserer altså på ytringsfrihed, demokrati og tolerance over for forskelligheden mellem mennesker, og demonstrerer samtidig hans rolle som meningsdanner og samfundsrevser i verdenssamfundet.

Politisk kunst på gaden

Street art kunsten er en anden form for aktivistisk kunst, der skabes og ses på gadeplan. Inden for street art fylder de politiske budskaber relativt meget, da det er en samfundsaktuel og debatterende kunstform, der ikke gemmes væk på museerne, men tværtimod er tilgængelig for alle i det offentlige byrum. De politiske street art kunstnere ønsker at præge den politiske debat uden om de gængse medier og kunstudstillinger, og værkerne og deres budskaber spredes lynhurtigt over verden igennem de sociale medier og street art hjemmesider, hvorfor de kan ses som debatindlæg om problemstillinger f.eks. krig, terrorisme, ulighed, undertrykkelse, racisme og flygtninge.

Malerierne i gadebilledet er ofte antiautoritære og henvender sig direkte til den almindelige borger, der til dagligt færdes på gaden og møder street arten på nært hold. Street art kunsten er i sit væsen ulovlig, da der tale om hærværk, og i udgangspunktet midlertidig, da den kun består, indtil værket males over eller

*Banksy: uden
titel, 2017,
spraymaling på
murværk, Dover,
England*

fjernes. Omvendt er street art ikke underlagt censur fra myndighederne eller selektion fra kunstmuseerne, og til tider er kunstformen derfor et mere gennemslagskraftigt medie, end mange officielle kunstværker vil kunne være.

Den engelske street art kunstner Banksy (1974-) er verdensberømt for sine levende murmalerier. Ofte er hans værker præget af en kritik af de etablerede myndigheder, krig eller sociale forskelle i England, hvor han igennem billeder og tekst påpeger nogle af de problemer, samfundet står overfor. Ironisk maler han sig selv som rotten – et skadedyr fra laveste klasse, som alle vil til livs, og som trives om natten i storbyernes slum.

I 2017 malede Banksy i den engelske havneby, Dover, et værk der forestiller en mand på en stige, som med hammer og mejsel er ved at fjerne én af de 12 stjerner i EUs vartegn. Selve EU logoet med de tolv stjerner var der i forvejen, og Banksys tilføjelse af manden på stigen er en kommentar til Storbritanniens udmeldelse af EU, der om noget har delt den engelske befolkning. Den borthamrede stjerne repræsenterer Storbritannien, og Banksys portræt af manden er en visualisering af det forhold, at landet ikke længere er en del af EU og de samlende værdier, EU repræsenterer. Banksys ironiske kommentar til samfundsudviklingen, viser han igennem den gammeldags arbejdsmand på en høj stige, der står i modsætning til den engelske regerings ønsker om, at skabe et højmoderne land, der kan udvikle noget større uden for EU. Den manglende stjerne i EU logoet bryder den perfekte cirkel og balance i mellem de tolv stjerner, hvoraf der snart kun er elleve tilbage. Spørgsmålet er, om Storbritanniens udmeldelse vil få andre lande til at gøre det samme – i hvert fald fører arbejdsmandens udhugning af stjernen til, at hele billedet krakelerer. Banksy har tidligere blandet sig i politiske valg ved at bortgive plakater, hvis man ikke stemte på de konservative, der meldte Storbritannien ud af EU. Kunstneren Banksy har i dette tilfælde meldt klart ud, hvilken politik han protesterer imod.

Den amerikanske kunstner Shepard Faireys (1970-) plakatserie "We the People are greater than Fear" er et forsøg på at påvirke det amerikanske syn på andre kulturer i USA. Truslen om fremtidige terrorangreb og den amerikanske præsident Donald Trumps indrejseforbud for muslimer fra visse lande førte til, at Shepard Fairey i 2017 lavede værket af den muslimske kvinde, der er indhyllet i det ameri-

Shepard Fairey: *We the People are greater than Fear*, 2017, plakat

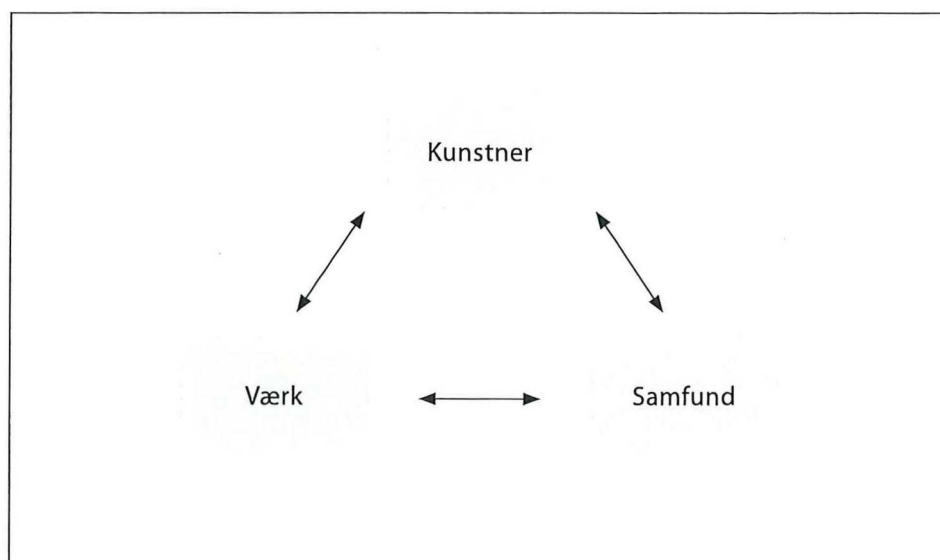
kanske flag. Kunstneren benytter sig i værket kun af farverne rød, hvid og blå i to nuancer, hvilket gør værket grafisk enkelt og dermed mere gennemslagskraftigt. Billedet er meget fladt, og kompositionen symmetrisk og statisk opbygget, således at mest mulig opmærksomhed er koncentreret omkring den muslimske kvinde, der gengælder beskuerens blik. Værket spiller på den tvetydighed, at kvinden er muslim og fra en anden kultur, men alligevel føler sig amerikansk. Den ledsagende tekst signalerer, at sammenholdet i nationen mellem mennesker fra forskellige kulturer er det, der skal bekæmpe frygten for terror og krig i fremtiden.

Politisk kunst til debat

Den politiske kunst spiller en relativ stor rolle i samtidskunsten, og mange kunstnere ønsker i dag aktivt at indgå i samfundsdebatter. Kunsten i den vestlige del af verden er i dag blevet mere autonom, hvilket vil sige, at kunstneren selv kan bestemme sit motiv, sin stil og sit syn på verden. Kunstneren kan derved forholde sig kritisk til verden for på den måde at give en skildring af samfundsforhold, som måske bliver ignoreret eller overset af politikere, medierne eller resten af befolkningen. Kunstnerne kan derved påvirke opfattelsen i offentligheden, bl.a. ved at sætte tingene på spidsen eller ved bevidst at provokere. Kunstneren, værket og samfundet er blevet mere integreret, og kunsten lader sig i høj grad direkte eller indirekte påvirke af samfundsudviklingen, ligesom kunstnerne ønsker at påvirke samfundet.

Nogle vil mene, at kunstnerens syn på samfundet er mere nuanceret, overordnet og objektivt end almindelige menneskers, idet kunstnerens usædvanlige erhverv og integritet hæver dem over partipolitiske diskussioner. Kunstneren kan altså ud fra dette synspunkt påpege nogle overordnede tendenser og udtrykke det visuelt gennem kunsten, hvorimod mange andre medier enten er verbale eller skriftlige og ofte lægger op til en snæver diskussion af en sag. Andre mener derimod, at billedkunstnere, forfattere, skuespillere og musikere bør holde sig væk fra at mene noget politisk, idet man bør overlade politik til politikere. Ifølge dette

Model over den politiske kunstners virke, hvor kunstneren påvirkes af samfundet til at skabe sin kunst, og tilsvarende forsøger at påvirke samfundet igennem sine værker og udtalelser

synspunkt er kunstneren blot en person uden større indsigt og med subjektive holdninger som alle andre. Kunstværket er derfor blot et udsagn som et indlæg i avisen eller på Facebook, som ikke bør vægte særlig meget i den offentlige debat. Blandt politiske kritikergupper er synet, at de fleste kunstnere er venstreorienterede, og derfor repræsenterer et helt unuanceret syn på samfundet og verden, selvom de færreste kunstnere udtrykker sig partipolitisk men mere generelt om globale problemer f.eks. krig og fred i verden, global opvarmning, sociale spændinger i storbyerne, fattigdom i ulande og generelt menneskers relationer til hinanden.

Samtidskunstens udvikling i retning af også at være politisk orienteret er i tråd med samfundsudviklingen generelt, hvor meninger og holdninger skildres og udtrykkes gennem medierne som aldrig før. Et kunstværk i form af et maleri, en skulptur, et videoværk, en plakat eller et fotografi kan også betragtes som et medie, men forskellen er, at et kunstværk gerne skulle indeholde æstetiske elementer og have et mere bestandigt budskab end gårsdagens nyheder i tv eller end et indlæg på de sociale medier. Kunstens værdier og budskaber kan derfor fremstå mere klarsynet end realpolitikens kompromiser. Her er et udpluk af nogle meninger om kunstens politiske rolle:

Hvad kan en kunstner, som politiske aktører ikke kan?

Jens Faurschou, direktør i Faurschou Foundation:

"Kunstnere er formidable til at pege på, hvor et problem er. Og visualisere og formidle det på deres egen måde ... Det (Politik) bliver ofte meget populistisk, fordi det handler om at beholde magten eller få den. Det handler sjældent om at være visionær og virkelig løse de problemer, man sidder med. Kunstnere er ikke med i det samme spil. De kan komme med deres uforbeholdne mening uden at skulle stå på mål over for deres vælgere. De er mere ærlige og troværdige. Politikere kan også være troværdige, hvis de er ærlige. Men politikere er sjældent ærlige."

Er al kunst politisk?

Kunstner Bjørn Nørgaard:

"Her er to ting, man skal gøre sig klart. Den ene er, at hvis et billede har en bestemt hensigt – altså at ville have folk til at tænke eller mene noget på en bestemt måde – så er det enten reklame eller progaganda. Den anden er, at uanset, hvor politisk man kan opfatte kunsten, så må man, hvis den stadig skal være et kunstnerisk værk – have en åbning, hvor den lader publikum drage deres egne konklusioner. Her handler det om at beskrive virkeligheden på en anden måde end den, man er vant til at møde. Det er ikke det samme, som at ville have folk til at mene eller tænke noget bestemt. Det er i stedet at give folk en mulighed for mere åbent at tage stilling til tingene på en anden måde end den, de kender. Og i den forstand er al kunst politisk."

Kilde: Magasinet Kunst, nr. 2, 2016, København, s. 37-45.

Om kunstens rolle i politik

Direktør på Statens Museum for kunst, Mikkel Bøgh:

"Regeringen har et stort ansvar, når det handler om at sikre, at alle dimensioner af et komplekst samfund er repræsenteret, når vi skal diskutere, hvordan vi skal

indrette vores samfund. Det nytter jo ikke noget, at politikerne tænker endimensionelt i økonomisk vækst. Der er jo andre former for vækst, og politikernes hovedopgave er til syvende og sidst at skabe et samfund, hvor folk er lykkelige. Hvis man skriver kulturen ud af den diskussion, så mangler man noget, der fylder utrolig meget i mange menneskers liv.”

Kilde: Altinget.dk

1

Teoretiske opgaver

Kunsten som politisk propaganda

Diskuter ud fra teksten og billederne, hvordan og hvorfor konger og kejsere gennem tiden har brugt kunsten til at iscenesætte sig selv og manifestere deres magt. Sammenlign skulpturen af Augustus med Jacques-Louis Davids maleri af ”Napoleon der krydser Alperne” med henblik på, hvordan billedets formelle virkemidler (komposition, rum, lys og farve) og symbolik spiller sammen om at skabe en personschildring med et politisk sigte.

Jacques-Louis David:
”Napoleon der krydser Alperne”,
1801, olie på lærred,
261 × 221 cm,
Belvederepaladset, Wien

2

Friheden fører folket

Sammenlign værkerne af Eugene Delacroix og Peter Carlsen med henblik på at finde ligheder og forskelle mellem værkernes form. Diskuter dernæst hvad kunsternes budskab med værkerne har været, herunder hvordan begreberne idealisering og provokation udtrykkes i form og symbolik.

Politiske propagandaplakater

Fastslå ud fra en sammenlignende formalanalyse af plakaterne af Uncle Sam og Mao, hvilke virkemidler politiske propagandaplakater typisk anvender. Sammenlign plakaterne med plakaten af Shepard Fairey, og diskuter om denne også er en propagandaplakat. Find til sidst en samtidig propagandaplakat på nettet og analyser dets virkemidler og budskab.

3

Modernisternes formsprog og budskab

Fastslå ud fra værkerne af Picasso og Reuterswäld, hvilket formsprog modernisterne benytter sig af, hvem værkerne henvender sig til, og hvordan værkernes budskab udtrykkes?

4

Kunstens demokratiske tendenser

Hvordan arbejder henholdsvis Ai Weiwei, Superflex og Banksy med at gøre kunsten demokratisk? Diskuter i den forbindelse og under inddragelse af selvvalgte værker med et politisk budskab, om værkerne har haft en gennemslagskraft i medierne og hos befolkningen?

5

Samfundsdebatende kunst som happening

Klarlæg budskaberne i værkerne af Bjørn Nørgaard og Kristian von Hornsleth og diskuter, hvad kunstnerne opnår ved at være så anderledes og provokerende i deres kunstform, hvad kunstnerne risikerer ved at anvende denne kunstform, og hvorfor kunstnerne ikke blot laver letforståelig propagandakunst?

6

Kunst og politik

Diskuter ud fra citaterne i teksten om kunstnere bør forholde sig til politik, samfundet og omverdenen eller undlade dette? Diskuter i forlængelse heraf om, kunstnere er bedre end politikere til at påpege udfordringer og problemer i dag, og hvor grænsen går for den kunstneriske frihed?

7

Praktiske øvelser

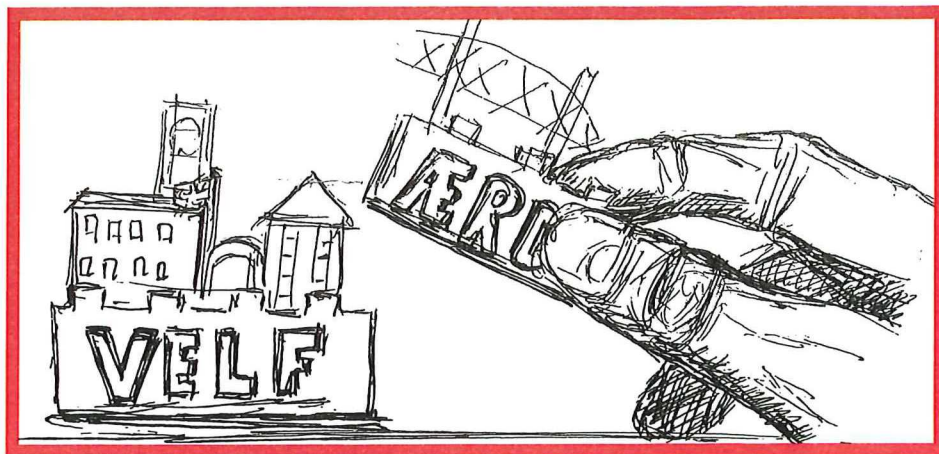
En værdi-politisk plakat

Skab en plakat der omhandler et tema eller en værdi på et individuelt plan eller samfundsmæssigt plan, som I synes er relevant at sætte fokus på. Målet er ikke at skabe en propagandakunst men mere at skabe debat. Plakaten udføres på A3 papir ved brug af max. 4 farver og en enkel streg.

1

1. Start med at udvælge ét ord på dansk eller engelsk, der udtrykker det emne eller den værdi, som I ønsker at sætte fokus på i plakaten. Det kan f.eks. være: velfærd, frihed, lighed, atomvåben, ligestilling, lederskab, tro, kreativitet mv.
2. Tegn dernæst med blyant konturerne på en figur (person, genstand eller symbol), der understøtter det valgte ord. Tegn figuren så denne fylder relativt meget på papiret og undlad at tegne detaljer. Er det for svært at tegne i frihånd, kan man bruge et lysbord eller computerskærmen til at få aftegnet figuren efter forlægget.

Jonas Wolter,
Velfærd, tusch på
papir, 2017

3. Indtegn linjer eller kompositionsfigurer, som en cirkel, diagonal, trekant eller lignende, der understøtter figurens betydning, og som skaber en helhed i billedet.
4. Tilføj nu ordet ved at tegne det på, og overvej i forbindelse hermed typografien og placeringen af teksten. Dette trin kan også gøres til sidst på computeren efter, at tegningen er blevet skannet ind.
5. Farvelæg nu plakaten med max. 4 farver i nogle af områderne med skolekridt, tusch, akvarel eller på computeren og træk konturstregerne op med sort.
6. Spørgsmål til refleksion: 1) Hvordan er min plakat bygget op? 2) Hvad er budskabet i min plakat/hvad diskuterer den? 3) Hvordan hænger formen og budskabet sammen?

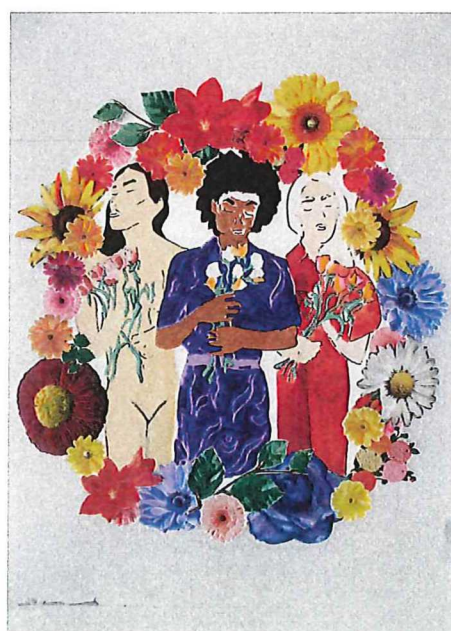
2

Et samtidigt politisk kunstværk

Lav et politisk kunstværk i grupper, der tager fat på et bredt samfundsaktuelt emne. Værket skal både rumme en visuel æstetik og et politisk budskab.

1. Start i gruppen med at brainstorme omkring, hvilket tema I ønsker at behandle i jeres politiske kunstværk. Mulige emner kunne være: ligestilling, ulighed i verden, krig og fred, politisk konflikt, ungdomskultur, den digitale tidsalder, det kommercielle samfund, overvægt, fællesskaber eller individualitet mm. Udgangspunktet for værket kan være både på et globalt eller nationalt plan, men budskabet behøver ikke nødvendigvis være stort anlagt. Vælg et emne der interesserer jer. Skriv jeres brainstorm med stikord ned på et papir i løbet af jeres diskussion.
2. Overvej dernæst hvordan I vil skabe værket, og hvilket kunstnerisk medie I vil arbejde med f.eks. plakat, digitalt print, collage, fotoserie, video, tegning, installation, skulptur eller street art. Det er vigtigt, at emnet og mediet spiller sammen. Overvej hvor kraftigt eller subtilt budskabet skal fremstå.

3. Brug evt. overheadprojektion til at tegne et eller flere overlappende motiver op på kartonarket til f.eks. plakaten. I forhold til at arbejde med collage, kan man i mange sammenhænge bruge saks og lim for dernæst at skanne collagen ind og arbejde videre med den digitalt ved at lægge tekst eller en speciel farvetone ind. Dernæst kan collagen printes ud i mange eksemplarer til ophængning på skolen.
4. Reflekter afslutningsvis over følgende spørgsmål:
 Hvilket tema /problem har vi ønsket at behandle?
 Hvilken debat ønsker vi at skabe igennem kunsten?
 Hvordan skal det vække opmærksomhed?
 Hvilke overvejelser samt valg/fravalg har vi gjort omkring udformningen af værket?
 Hvilke æstetiske former og politiske budskaber indeholder værket – og hvad vægter mest?
 Er værket svært at afkode eller letlæseligt for beskueren?
 Hvor og hvordan skal værket udstilles/opføres?

Øverst: Nuke, elevværk: Tusch på papir, 2017.
 Nederst t.v.: Online all the time, collage og tusch på karton, 2017.
 Nederst t.h.: New age flowerpower, elevværk, udklip og oliemaling på akvarelpapir, 2017